

відшукати необхідну інформацію, а й протистояти маніпуляціям, фейкам та дезінформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова В. Формування медіаграмотности на уроках української літератури. *Українська мова і література в школі*. 2022. № 74–75. С. 78–83.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
3. Концепція Нової Української Школи. URL: <https://cutt.ly/cNMFskf>
4. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. № 3. 2020. С. 9–12.

Чіпак Юлія Василівна,
вчитель української мови та літератури,
вчитель вищої категорії,
Тернопільський навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітня школа I-III ступенів – правовий ліцей № 2»

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

В даний час суспільство вимагає від системи освіти застосування нових технологій, в першу чергу, цифрових, а також електронних освітніх ресурсів нового покоління. Дані вимоги висуваються через необхідність становлення особистості як культурної, так і соціальної, а в реаліях теперішнього часу ми бачимо потребу в динамічній людині, яка здатна активно користуватися всіма засобами і технологіями електронного світу.

Варто відзначити, що в системі шкільної освіти застосування різноманітних цифрових технологій необхідно, так як саме такі засоби здатні виховувати і мотивувати учнів до більш активної діяльності під час навчального процесу.

Реалізація медіаосвіти в рамках освітнього процесу передбачає використання ЗМІ. Іншими словами, медіаосвіта виступає як інноваційний

засіб, який здатний на основі сучасних методик і технологій сформувати в школярів комунікативну компетенцію, аудіовізуальну та інформаційну грамотність [3].

Формування медіаграмотності на уроках української літератури може бути ефективним завданням, оскільки сучасне суспільство вимагає від людей вміння аналізувати і розуміти медіавміст. Сучасний урок передбачає не тільки вивчення творів літератури, а й реалізацію творчого потенціалу учнів, який буде проявлятися в самостійній діяльності [1].

На етапі реалізації медіаосвітніх технологій на уроках літератури необхідно розуміти, що основним продуктом буде виступати медіатекст, який буде представлений у різноманітних формах: стаття в газеті, передача на телебаченні, відеокліп або фільм, аудіокнига або театральна вистава за досліджуванним твором [4].

Найбільш ефективними медіатехнологіями будуть вважатися ті, які спрямовані на всесторонній розвиток особистості (табл. 1).

Таблиця 1

Види медіатехнологій, що застосовуються на уроках літератури [5]

<i>Літературно-імітаційні</i>	<i>Театралізовано-ситуативні</i>	<i>Образотворчо-імітаційні</i>
Мета: розвинути вміння сприймати текст твору з позиції представників різних груп або осіб персонажів твору.	Мета: розвинути творчі здібності учнів за допомогою розігрування ролей.	Мета: розвинути вміння самостійного створення медіатекстів (рекламні буклети, презентації, афіші).

З таблиці 1 бачимо, що основною метою застосування медіаосвітніх технологій на уроках літератури виступає сприйняття учнями медіатекстів різних видів і жанрів, а також глибоке вивчення літературного твору. Варто відзначити, що при застосуванні медіатехнологій учні розвивають вміння аналізувати, а також знаходити, створювати, передавати і приймати медіатексти з використанням різної техніки. А результатом такого навчання буде

формування медіакомпетентності учнів, яка буде проявлятися в осмисленому сприйнятті медіатекстів і їх критичному аналізі [6].

Розглянемо, які практичні методи та прийоми можна використовувати на уроці української літератури для формування медіаграмотності.

1. Перегляд кінофільмів

Підготовка до перегляду кінофільму (наприклад, за твором М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять...») передбачає такі методи, як бесіда, аналіз кінофотоматеріалів, знайомство з медіалітературою, з творчим шляхом учасників знімальної групи (режисер, оператор, актори).

Зокрема, при обговоренні прози і екранізації можна спиратися на базові питання: Порівняйте фільм з книгою: що зникло, що збереглося? Які епізоди яскравіші? Якими засобами і прийомами користується постановник картини? Чи вдалося акторам розкрити характер головних героїв? Які їх якості, підкреслені у фільмі, стали більш зрозумілими? Чи вдалося авторам фільму донести до глядачів ідейний зміст літературного твору? Що нового дав фільм для розуміння літературного твору?

2. Боротьба зі стереотипами. На етапі узагальнення вивченого можна запропонувати учням виконати тестове завдання:

Котрий факт є фейком?

1. Г. Сковорода здобув вищу освіту.
2. Г. Сковорода любив пармезан.
3. Г. Сковорода колекціонував окуляри.
4. Г. Сковороду наділяють магічними здібностями.

На підставі досвіду можна визначити, що учні віддають перевагу другому твердженню, оскільки образ подорожнього філософа не узгоджується з можливістю придбати дорогий сир, що свідчить про наявність стереотипного мислення: якщо людина мандрівник, то вона повинна бути бідною. Насправді Г. Сковорода так і не отримав вищу освіту, хоча працював викладачем. На жаль, існують численні стереотипи щодо фактів про письменників, таких як, наприклад, переконання, що Тарас Шевченко був бідним кріпаком.

3. *Протистояння маніпуляціям.* Маніпуляції використовуються для керування свідомістю інших з метою досягнення бажаного результату. Ці впливи можуть бути відкритими або прихованими [2]. Під час аналізу творчості Тараса Шевченка можна використати вправу, спрямовану на виявлення маніпулятивних елементів інформації. Пропонуємо учням уривки з віршів Т. Шевченка в супроводі сенсаційних заголовків: *«Шевченко не прагне повернення в Україну» («Мені однаково, чи буду я жити в Україні, чи ні, / Чи хто згадає, чи забуде мене в снігу на чужині - / Однаковісінько мені»), «Шевченко нарікає на те, що його творчість не є популярною» (Тільки я, мов окаянний, / І день, і ніч плачу / На розпутьях велелюдних, / І ніхто не бачить), «Шевченко засуджує емігрантів» («А ви претесея на чужину / Шукати доброго добра») та ін. Завдання учнів полягає в тому, щоб з'ясувати контекст цих висловів, довести або спростувати істинність заголовків, використавши факти, а не судження. Роботу можна організувати у формі мініпроєкту.*

Під час виконання такого завдання учні усвідомлюють, що не можна довіряти заголовкам, особливо на неофіційних каналах.

4. Вправа «Тривимірний погляд»

Завдання полягає в тому, щоб виконати дослідження за трирівневим підходом до збору інформації про той самий твір, явище чи героя з трьох різних Інтернет-джерел. Кожна група отримує завдання вивчити конкретний аспект інформації, спираючись на своє джерело. Можливі питання для груп:

1. Група 1 (Інтерв'ю з автором):

- Якого героя створював автор, і як він описував цього героя у своїх творах?
- Як автор пояснював мотивації та характер героя у своїх власних словах?
- Як автор взаємодіяв зі своїм героєм під час творчого процесу?

2. Група 2 (Віртуальна лекція або стаття фахівця):

- Як героя сприйняли критики та експерти?
- Які аспекти характеру або подій у творі особливо вразили фахівців?

- Які теми або символи виявились ключовими для розуміння твору з точки зору експертів?

3. Група 3 (Сайт із відгуками читачів):

- Яким чином героя сприйняли читачі?
- Які відгуки та рецензії відображають різні точки зору читачів?
- Які елементи твору вражають або цікавлять читачів найбільше?

Зіставляючи отриману інформацію від кожної групи, учні зможуть сформуванати цілісну картину образу твору, як інтеграцію різних перспектив. Це завдання сприяє розвитку навичок пошуку, аналізу та узагальнення інформації.

5. Вправа «Створення сторінок із соціальних мереж чи онлайн-листування двох митців». Подаються шаблони Фейсбуку чи Інстаграму. Цю вправу можна розпочати з наведених запитань:

1. М. Хвильовий в інтернет-світі:

- Друзі та підписники. Кого обрав би М. Хвильовий у друзі або підписники, враховуючи його літературні інтереси та світогляд? Це можуть бути інші письменники, інтелектуали, можливо, представники культурної еліти.

- Про себе. Які інформаційні блоки обрав би М. Хвильовий для своєї сторінки: біографія, цікаві факти, вподобання, можливо, стилістика написання?

2. Каральні служби в Радянському Союзі:

- Провокаційний контент. Яку інформацію та фотоматеріали можуть розміщувати каральні служби для створення провокаційного враження? Можливі фальшиві події, коментарі чи зображення, спрямовані на сприйняття героя як антирадянського.

- Зацікавленість та друзі. Які теми, групи та особи були б взяті до уваги каральними службами для впливу на героя? Це може включати політичні фігури, агенти впливу, та інші публічні постаті.

3. Виконання завдання:

- Групова або індивідуальна робота. Учні можуть робити це завдання як індивідуально, так і в групах, що дозволяє обмінюватися ідеями та підходами.

- Презентація. Запросіть учнів поділитися своїми результатами через короткі презентації, обговорюючи вибори, які вони зробили, та обґрунтування своїх виборів.

Далі в групах чи індивідуально учні заповнюють шаблони Фейсбуку чи Інстаграму. Завдання полягає в тому, щоб зробити сторінку соцмережі від імені автора чи героя твору.

Отже, результат медіаосвітньої діяльності в рамках навчального процесу не тільки дозволяє зробити процес викладання курсу літератури більш цікавим, наближеним до навколишньої дійсності, а й готує учнів до взаємодії з реальним світом, допомагає їм розібратися у величезному потоці інформації, що надходить щодня з різних джерел. Розвиток медіакомпетентності особистості - шлях до розширення кругозору, формування стійкого інтересу до процесу навчання, можливість творчої самореалізації школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова Т. В. Будь у тренді: МІГ в online!: метод. «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності: практ. посіб. Київ: Акад. Української Преси, Центр Вільної Преси, 2020. 94 с.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

3. Концепція Нової Української Школи. URL: <https://cutt.ly/cNMFskf>

4. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2020. №3. С. 9–12.

5. Лапушкіна Н., Падалка Р. Медіаосвіта на уроках української мови та літератури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 41, том 2, 2021. С. 195–200.

6. Тулодзецький Ґ, Герціг Б., Графе С. Медіаосвіта в школі та на уроці: Основи і приклади / за загал. ред. В. Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. Київ: Академія української преси. Центр вільної преси, 2020. 405 с.